

VZDĚLÁNÍ DĚTÍ A TŘÍDNÍ PŘÍSLUŠNOST RODINY

Předmět a cíl výzkumu

Skutečnost, že se člověk narodil v určité rodině a vliv této skutečnosti na budoucí celoživotní zařazení člověka do určité sociální třídy je jedním z nejvýznamnějších sociologických problémů snad od samotného vzniku sociologie. Podle většiny sociologů hraje rodina v šancích individua podstatnou roli. Vliv toho, z jaké rodiny člověk pochází, zásadním způsobem ovlivňuje, nebo dokonce úplně určuje či omezuje jeho životní šance. Klíčovou roli v těchto šancích hraje také vzdělání, a proto naše téma souvisí právě s třídní příslušností a šancemi na vzdělání.

Cílem výzkumu je zjistit, zda sociální původ člověka ovlivňuje jeho šanci na studium vysoké školy. Jednak z hlediska ekonomického zázemí, jednak také z pohledu vlivu kulturních a sociálních faktorů.

Základní výzkumnou otázkou je:

Do jaké míry ovlivňuje třídní příslušnost rodiny možnost dítěte studovat vysokou školu?

Výzkumná otázka je moc konkrétní. Podle mě by měla otázka znít: Do jaké míry ovlivňuje třídní příslušnost rodiny šanci dítěte na vzdělání? Ne, že by to byla vyloženě chyba, ale profilovat sociologický výzkum takto úzce je dost neekonomické-)

Odvozenými otázkami jsou pak otázky:

Proč některé děti vysokoškolsky vzdělaných rodičů studují vysokou školu a jiné ne?

Otázka „proč“ se do formulace vědeckých sociologických výzkumných otázek nehodí. Primární je zkoumání vztahů. Navíc vám jde o to zjistit vztah mezi třídní příslušností a studiem na VŠ a ne o to zkoumat motivy studia na VŠ v rámci rodin vysokoškolsky vzdělaných rodičů. Dbejte na logickou a obsahovou konzistenci!

Jaké motivy vedou děti ke studiu na vysoké škole?

Opět: .. vám jde o to zjistit vztah mezi třídní příslušností a studiem na VŠ a ne o to zkoumat motivy studia na VŠ..

Do jaké míry souvisí studium na vysoké škole s finančními možnostmi rodiny?

Kontext výzkumu

Výzkum by se měl uskutečnit už z důvodu existence mnoha rozporuplných studií a teorií na toto téma. Jeho úkolem by bylo potvrdit či vyvrátit některé z následujících teorií. (Uvádíme pouze nejdůležitější teorie.)

Dřívější výzkumy:

Modernizační teorie, kterou poprvé ověřili Blau a Duncan, tvrdí, že vliv sociálního původu na dosažené vzdělání klesá v důsledku postupující industrializace. Empirické ověření této teorie prokázalo, že vliv sociálního původu na proces dosahování vzdělání skutečně poklesl.

Podle teorie kulturní reprodukce se udržování socio-ekonomických privilegií realizuje spíše na úrovni post-sekundárního vzdělání, zatímco na nejnižších úrovních vzdělávacího systému působí spíše kulturní dimenze.

Teorie maximálně udržované nerovnosti se snaží dokázat, že privilegované sociální vrstvy disponují dostatečným potenciálem k tomu, aby si udržely přednostní přístup k vysokoškolskému vzdělání. Nižší sociální vrstvy jsou tedy znevýhodněny, protože vysoké školy nejdříve uspokojují potřeby vyšších vrstev.

Strategie výzkumu a použitá technika sběru dat, zkoumaná populace

Ve výzkumu bude použito dotazníkového šetření při práci v terénu, protože to je jedna z nejvhodnějších metod pro sondu do sociálního života. Předběžný návrh je 5000 respondentů, náhodně vybraných, ve věku 20 – 30 let, protože většina studentů VŠ bývá v tomto věku.

****

V dotaznících budou uzavřené i otevřené otázky (viz. níže). V úvodu dotazníku by byly obecné otázky jako např.:

Kolik je Vám let?

Kolik obyvatel má obec, ze které pocházíte?

Co právě děláte (studium x zaměstnání)?

Z kolika jste sourozenců?

***** toto sem teď vůbec nepatří

Výzkum se může setkat s problémy jako je nerovnoměrný poměr mezi studenty a nestudenty vysokých škol, který může zapříčinit náhodný výběr respondentů. Dále se také může setkat s neochotou lidí odpovídat na otevřené otázky. Otevřené otázky také souvisí se ztíženým srovnáváním získaných dat.

Takže budete náhodně vybírat z populace 20-30letých? Pak přeci nemusíte řešit „rovnoměrnost“, když vzorek bude reprezentativně odrážet skutečné rozložení v dané populaci. Proto se ostatně náhodné výběry dělají. Pokud vám jde ale především o dotazování studentů VŠ, máte možnost pojmout výzkum a výběr vzorku trochu jinak a vybírat vzorek pouze ze studentů VŠ.

Operacionalizace (třídní příslušnost – studium VŠ)

Operacionalizace bude založena na nalezení ukazatelů pro třídní příslušnost rodiny. Dimenze jsme hledaly mezi ekonomickými, sociálními a kulturními faktory.

Ekonomický kapitál – Možnosti, které může si může dovolit finančně lépe situovaná rodina.

Jaký je průměrný měsíční příjem Vašich rodičů?

Jaké je povolání Vašich rodičů?

Měl(a) jste k dispozici některé nadstandardní učební pomůcky nebo jiné možnosti (např. vlastní počítač, studijní pobyty, soukromé kurzy apod.)?

Měl(a) jste svůj vlastní pokoj?

Pro studenty: Kolik korun Vás stojí 1 měsíc studia (včetně ubytování, dojíždění apod.) – to se sem podle mě nehodí.

Pro nestudenty: Plánujete v budoucnu studovat VŠ? Máte na to dostatečné prostředky?

Sociální kapitál – Aktuální i potenciální zdroje, které může určitá osoba využívat díky tomu, že se zná s druhými lidmi. Je to souhrn všech styků a známostí, které mohou být užitečné.

Stýkáte se často s lidmi z odlišných sociálních vrstev? – to je na indikátor příliš obecné.

Máte v rodině učitele? Docela zábavný indikátor-)

Kulturní kapitál – Zvláštní forma získaných předpokladů jedince nebo skupiny k dosažení určitého sociálního statusu. Zvyšuje úspěšnost ve společnosti.

Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vašich rodičů?

Požadovali Vaši rodiče, aby jste studoval(a) vysokou školu?

Jak Vás rodiče motivovali k učení?

Zdůvodnění zájmu o zkoumanou otázku, jak budou zveřejněny výsledky

Výzkum by měl rozšířit poznatky o české populaci, shrnout prozatímní informace o daném tématu. Dále bude představovat podklad pro další možné výzkumy na stejné či podobné téma.

Výsledky výzkumu by se zveřejnily jak v odborných sociologických časopisech, tak i v periodikách pro širší veřejnost, protože se domníváme, že výsledky budou dostatečně zajímavé i pro laiky.

Názvy publikací se píšou kurzívou.

Literatura:

- Alan, J.** 1974. Společnost-vzdělání-jedinec. Nakladatelství Svoboda: Praha
- Deylová, H.** 2004. Nerovný přístup ke vzdělání a reprodukce vzdělanostní struktury v Československu před listopadem 1989 a v porevoluční transformaci. Závěrečná oborová práce. Brno: Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií
- Katrňák, T.** 2003. Sociální a kulturní reprodukce společnosti v teoretické perspektivě. Sociológia 35. č.1. 61-67
- Matějů, Straková.** 2003. Role rodiny a školy v reprodukci vzdělanostních nerovností. Sociologický časopis 39. č.5. 625-652
- Matějů, Řeháková, Simonová.** 2003. Sociologické texty. Strukturální determinace růstu nerovností. Sociologický ústav AV ČR: Praha
- Matějů, Tuček, Rezler.** 1991. Rodina 98. Zdroje vzdělanostních nerovností. Sociologický ústav AV ČR: Praha
- Možný I.** 2002. Sociologie rodiny. Sociologické nakladatelství: Praha
- Rabušicová.** 1991. K sociologii výchovy, vzdělání a školy. Masarykova univerzita Brno
- Sirovátka, T.** 2003. Politika pracovního trhu a sociální inkluze. Sborník prací fakulty sociálních studií Brněnské univerzity. 87-105
- Steinführerová, A.** 2003. Sociálně prostorové struktury mezi setrvalostí a změnou. Historický a současný pohled na Brno. Sociologický časopis. 39. č.2. 169-192
- Středisko pro výzkum a inovaci ve vzdělávání.** 2000. Analýza vzdělávací politiky 1999. ÚIV TAURIS: Praha
2001. Lessons of a virtual timetable. The Economist.81-82
<http://lidovky.centrum.cz/akademie/clanek.phtml?id=191769>

Citace dle Sociologického časopisu.